

Prof.dr Duško Vejnović, redovni profesor Univerziteta u Banjoj Luci, predsjednik Evropskog defendologija centra Banja Luka i glavni i odgovorni urednik naučnih časopisa Defendologija i Sociološki diskurs

SIROMAŠTVO I SIROMAŠNI – KAKO PREVAZIĆI?

Tranzicija u našem društvu najviše je pogodila siromašne, a i stvorila brojne nove kategorije materijalno ugroženih. Iako siromašni često ističu ekonomske teškoće svoga položaja, ponajviše im smeta socijalna isključenost, odnosno zarobljenost u začarani krug siromaštva. Nedostatak povjerenja u državne institucije čini se da više pojačava želju ljudi za traženjem sigurnosti unutar vlastite skupine, a ne unutar cjelokupnog društva, što povratno dovodi do veće socijalne isključenosti, sukoba i nasilja u porodici i društvu. Najviše od socijalne isključenosti trpe oni slabiji: žene (pogotovo ako su neudate, samohrane majke, udovice, ili žene bez djece, jer se smatraju da su im smanjene radne i ljudske mogućnosti), djeca (koja su često, prema običajnom pravu, vlasništvo porodica i nemaju ličnih prava, te su prisiljena na dugotrajan i iscrpljujući rad), te invalidne, stare i bolesne osobe. U višenacionalnim zajednicama nacionalne su manjine izložene natprosječnom siromaštvu i većoj socijalnoj isključenosti, dok su u zemljama s više vjeroispovjesti, u lošijem položaju vjernici manjinske vjere. Ublažavanje i prevazilaženje krize i siromaštva je moguće zajedničkom saradnjom države, nevladinih organizacija, privatnog sektora i međunarodnih institucija i organizacija. Na toj osnovi mogu se stvoriti novi društveni i ekonomski odnosi u kojima će se čuti i glas siromašnih, omogućiti njihov uticaj na političke i ekonomske odnose, poslovne procese, te ostvariti dugotrajno poboljšanje njihovog materijalnog i društvenog položaja. To svakako nije lako ostvariti u društvima raširene korupcije i kriminala, ograničenih mogućnosti i lošeg obrazovanja, posebno visokog obrazovanja, velike nezaposlenosti, ukorjenjenih društvenih normi koje utiču na održavanje postojeće nepravedne raspodjele i nejednakosti, nepostojanja sistemskih djelatnosti za organizovanje i osposobljavanje lica u neimaštini. Siromašni bi morali imati bolji i neposredniji pristup ekonomskim mogućnostima, ekonomskim procesima, prije svega trebali bi dobiti pomoć u razvijanju organizacijskih sposobnosti, samozapošljavanju i samozbrinjavanju, imati bolji sistem informisanja o pravima i obavezama u zdravstvenom osiguranju, obrazovanju i širenju pismenosti, a jednako su važne i društveno - političke odrednice kao što su ostvarivanje vladavine prava, ograničavanja socijalnih normi i ponašanja u pogledu spolne, dobne i nacionalne diskriminacije. Društvo u cjelini treba dopuniti svoja postojeća znanja o siromaštvu, poslovnim procesima, čuti i građane koji su siromaštvom pogođeni, usmjeriti pažnju na mogućnosti njihova obrazovanja, zdravstvene zaštite i zapošljavanja, te posebno na mjere da i siromašni dobiju stvarno pravo glasa, ali i potrebno uvažavanje u zajednici. Naša želja je da pošaljemo poruke solidarnosti uz simbolično ustajanje i dizanje svog glasa protiv siromaštva i nejednakosti. Uključimo se u globalnu kampanju jačanja svijesti o ovom problemu i podsjetimo Vlade i druge međunarodne aktere na ispunjavanje obećanja iz Milenijumske deklaracije UN iz 2000. godine, o iskorjenjavanju ekstremnog siromaštva. Borba protiv siromaštva zahtjeva razvoj normalne i pozitivne vrijednosti rada. Najefikasniji način borbe protiv siromaštva je stvaranje bogatstva, a najodrživiji način bogaćenja je rad. Ugroženim grupama treba obezbjediti pravo na rad, kao izvor prihoda, lične afirmacije i pune integracije u društvo. Sve češće poruke ugroženih grupa su: „Mi hoćemo da radimo... Hoćemo posao, ne pomoć već zaradu“.

Naročito treba motivisati mlade da radom stižu do uspjeha i rješenja svojih društvenih problema. Pokretanje javne debate o temi ekonomskog razvoja, jačanju ekonomskih procesa doprinosi borbi protiv siromaštva. Razvoj vrijednosti rada omogućava stvaranje bogatijeg društva. U svemu tome veliku ulogu imaju mediji - sredstva informisanja. Mediji ostvaruju uticaj na razvoj vrijednosti u društvu kroz pridavanje značaja određenim temama i kroz postavljanje uzora. Oni treba da zastupaju teme radne etike, preduzetničkog duha, stvaranja nove vrijednosti i razvoja ekonomije. Javnosti treba predstavljati intervjue, emisije, članke i pojedince koji su do uspjeha došli radom (npr. razgovor sa najboljim studentom na Univerzitetu), itd. Svima nam je jasno da je siromaštvo veliki društveni problem u Republici Srpskoj i Bosni i Hercegovini, ono je nepoželjno stanje, nepoželjan društveni problem i upućuje na to da pojedincima ili skupinama koji su siromašni treba pomoći kako bi se njihovo stanje promijenilo, poboljšalo. Uzroci siromaštva su različiti, a neki od njih su: prethodna ratna razaranja, spora realizacija reformi, nezaposlenost, kršenje ljudskih prava, neadekvatan sistem socijalne zaštite, nedovoljan kvalitet obrazovanja (posebno visokog), prisustvo kleptokratije (korupcije i kriminala) i nemogućnost uticaja na institucije sistema. Najugroženije kategorije siromašnih su mlada generacija, raseljena lica, klasični socijalni slučajevi, nezaposleni, boračke kategorije, invalidi i penzioneri sa niskim penzijama i seljaštvo u ruralnim područjima. Dalji problem naučnog istraživanja u ovom pogledu i osvrto je reinžinjeriing koji kao nova filozofija sa novim metodama vodi ka novim oblicima redizajniranja procesa, a samim tim i novim oblicima organizacije. Treba naglasiti i pokušati prikazati prednosti koje donosi svjesna ljudska akcija u primjeni različitih aktivnosti i mjera kako bi se poboljšali poslovni procesi i ublažili efekti društvene krize koji se između ostalog sagledavaju kroz opšte osiromašenje, nezaposlenost itd. Teorija tranzicije i društvena kriza, glavne dimenzije i uzroci društvene krize, globalna ekonomska kriza i njene refleksije na Republiku Srpsku i BiH, društvena kriza i siromaštvo, društvena kriza i nezaposlenost kao generator siromaštva, značaj socijalne politike za smanjenje društvene krize i siromaštva u Bosni i Hercegovini, a zatim mjere za prevazilaženje postojećeg stanja kao što su mjere za unapređenje investicione klime, problemi u odnosu sa investitorima te poboljšanje korporativnog upravljanja. posebno se ukazuje na probleme u privredi Republike Srpske izazvane posljedicama globalne ekonomske krize, na efekte strategije za borbu protiv siromaštva treba svestrano stručno i naučno istražiti i rješavati.